

АДВОКАТСЬКИЙ ЗАПИТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Прийняття нового закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» є логічним та правильним кроком у контексті реформування кримінальної юстиції. За задумом розробників реформи, саме в цьому законі планувалося більш детально врегулювати питання діяльності адвоката, зокрема у кримінальному процесі. обговорення як проекту, так і вже прийнятого 5 липня 2012 року парламентом закону в цілому відбувалося досить жваво, оскільки саме цей документ суттєво вплине і на адвокатську діяльність, і, зокрема, на можливості захисту в кримінальному процесі.

Безумовно, зміст нового закону набагато прогресивніший та досконаліший, ніж попереднього. він містить низку досить позитивних новел, які при належній реалізації суттєво покращать ситуацію щодо діяльності адвокатури. ми не будемо аналізувати весь закон, оскільки в ньому передбачено дуже багато нововведень. Зупинимося тільки на тих, що стосуються діяльності адвоката як сторони захисту в кримінальному процесі.

як відомо, 19 листопада 2012 року набрав чинності новий кримінальний процесуальний кодекс, який визначає концептуально іншу роль та місце адвоката в кримінальному процесі. Практики вже неодноразово вказували на те, що в прийнятому кПк, на жаль, недостатньо врегульовані питання реалізації адвокатом своїх нових функцій. йдеться про те, що новий кПк запроваджує принцип змагальності сторін, який закладає абсолютно нові засади діяльності сторони обвинувачення та захисту. відповідно до кПк принцип змагальності полягає в самостійному обстоюванні сторонами їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим актом кПк. При цьому сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених кПк.

Що стосується права на збирання стороною захисту документів та інших доказів, то в кПк відсутній будь-який механізм його реалізації. це стосується як права на збір доказів самим підозрю-

ваним чи обвинуваченим, так і його адвокатом.

це питання врегульоване в новому законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». він передбачає, що адвокат має право збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, знайомитися з ними та опитувати осіб за їхнього згодою.

Найбільш дієвим засобом такого збирання та отримання доказів є адвокатський запит. у законі наводиться визначення поняття «адвокатський запит» та закріплюється обов'язок органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, керівників підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань давати адвокату відповідь на його запит протягом 5 робочих днів. встановлення такого стислого строку для відповіді на запит є важливою гарантією, яка уможливить швидке збирання відомостей про факти, які можуть бути використані як докази, та, як наслідок, — ефективніший захист особи. встановлення такого строку, враховуючи часову обмеженість кримінального процесу, зможе реально забезпечити його дієвість, оскільки при більш тривалих строках відповіді втрачатимуть свою актуальність.

у цьому сенсі важко погодитися із запропонованою нормою, що якщо адвокатський запит стосується надання великого обсягу інформації або потребує її пошуку з-поміж значної кількості даних, строк розгляду може бути суттєво подовжено. На жаль, в органах державної влади склалася така практика, що будь-які відповіді на запити надаються в останні дні максимально можливого строку. тож при такому оціночному формулюванні на практиці слід очікувати, що відповіді на запити будуть у більшій своїй частині надаватися доволі довго. якщо врахувати ще час на поштове доставлення, то в середньому термін відповіді, швидше за все, становитиме близько місяця. водночас, якщо згадати, що, за загальним правилом, строк досудового розслідування проступків також становить 1 місяць та 2 місяці — для розслідування злочинів, то зрозуміло, що при таких тривалих термінах очікування відповідей на запити адвокат не матиме можливості вчасно надати потрібну інформацію для захисту свого клієнта.

строк надання відповіді на адвокатський запит є дуже важливим, можна навіть сказати визначальним для ефективності самого захисту. тому актуальним є питання посилення відповідальності за порушення цих термінів. крім того, практика застосування закону

напевне засвідчить необхідність закріплення в кПК можливості продовження процесуальних строків досудового провадження за клопотанням сторони захисту в разі відсутності відповідей на запит або порушення строків їх надання.

окремо слід звернути увагу на те, що в статті про адвокатський запит міститься згадка про «інформацію з обмеженим доступом» і у зв'язку з цим установлені обмеження в її отриманні. Безумовно, це створюватиме додаткові проблеми для адвоката.

Згідно із законом «Про доступ до публічної інформації» інформація з обмеженим доступом поділяється на конфіденційну, таємну та службову. так, згідно із ст.7 цього закону конфіденційною є інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов.

таємною є інформація, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству й державі. таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю слідства та іншу передбачену законом таємницю.

Щодо службової, то це та інформація, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішньовідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень. також службовою вважається інформація, зібрана в процесі оперативно-розшукової, контрольно-розвідувальної діяльності у сфері оборони країни, яку не віднесено до державної таємниці.

оскільки законодавство включає до інформації з обмеженим доступом доволі широкий перелік видів інформації, адвокати дуже часто можуть відмовляти в наданні певних відомостей. це, у свою чергу, створюватиме перешкоди в отриманні доказів, необхідних для захисту клієнта. також невиправданим є однаковий підхід стосовно відмови в наданні інформації з обмеженим доступом як для адвокатів, для яких вона може слугувати доказом і відігравати ключову роль для забезпечення захисту клієнта, так і для пересічного громадянина, для якого такі відомості потрібні геть в інших цілях. оскільки захист та обвинувачення апріорі мають нерівні можливості, то будь-які додаткові обмеження стосовно адво-

ката поглиблюють такий розрив у правах.

як бачимо, зміст прийнятого закону є набагато прогресивнішим та досконалішим, ніж чинне законодавство. сподіватимемося, що позитивною буде й практика застосування цього закону як з точки зору посилення ролі захисту в кримінальному процесі, так і вдосконалення інституту адвокатури в цілому.